

Avrupa'nın "göçmen krizi" :

Avrupalı ne ister?

Avrupa Birliği (AB) on yıllardır dünyanın farklı coğrafyalarından gelen farklı tip ve özelliklerdeki göç akınları konusunda politikalar geliştirme konusunda Birlik nezdinde bir tavır alamazken üye ülkelerin farklı tutumlar geliştirmekte ve bireysel kararlar alıyor. 2011 yılında başlayan Suriye Savaşı Avrupa'ya göçe bambaşka bir ivme kazandırdığı ve siyasi, ekonomik ve toplumsal birçok tartışmaya da zemin yarattı. Gerek dış politika gerekse komşuluk politikası kapsamında Akdeniz havzası ve bu coğrafyanın güvenliği Avrupa güvenliği için son derece büyük önem arz etmektedir. 1990'lardan bu yana bu Doğu Akdeniz ve komşu coğrafyalarda ortaya çıkan çatışmalar, iç savaşlar, Ortadoğu'da yürütülen uluslararası askeri müdahaleler Avrupa'nın

güvenlik beklentileriyle örtüşmezken Doğu Akdeniz güzergahı üzerinden AB'ye akın eden göçmenler Avrupa'ya çeşitli güvenlik tehditleri yöneltmeye de devam etmektedirler. AB karar alıcıları kadar üye devletlerdeki siyasi aktörler göçü bir siyasi araç olarak göç-karşıtı kamuoyu oluşturmada etkili bir şekilde kullanmakta ve Almanya ve İsveç gibi ülkeler yüzbinlerce göçmen ve mülteciye kapılarını açarken diğerleri göçmen sorununun AB nezdinde geliştirilecek politikalarda ele alınması gerektiğine vurgu yapmaktalar.

2014 yılından bu yana Avrupa kamuoyu göç ve göçmenlerle ilgili yoğun bir siyasi gündeme maruz kalmakta. Bu süreçte, özellikle Doğu Akdeniz ve geniş Orta Doğu'da her tür türbülansın Avrupa'da

Prof. Dr. Ebru Canan Sokullu¹
Bahçeşehir Üniversitesi

¹Bahçeşehir Üniversitesi, Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Bölümü, e-posta: ebru.canan@eas.bau.edu.tr

rezonans yaptığı söylenebilir. 2015 yılında neredeyse 1 milyon kişinin Avrupa'ya ulaştığı ve bu sayının yaklaşık 160.000'inin Doğu Akdeniz rotası üzerinden olduğu düşünülürse Doğu Akdeniz'in Avrupa için bir "göç krizi" anlamını taşımakta olduğu rahatlıkla söylenebilir. Doğu Akdeniz rotası çatışmaların yoğun yaşandığı, fakirlik ve yoksulluğun ölçülemez boyutlarda yüksek olduğu ve insan hak ve hukukunun yoğun olarak ihlal edildiği ülkelerden başlayan ve Yunanistan, İtalya ve -az da olsa- İspanya gibi güney Avrupa ülkeleri üzerinden nispeten daha çok göçmen kabul eden Almanya ve İsveç gibi kuzey Avrupa ülkelerine doğru seyreder. Özellikle çok sayıda göçmen kabul eden ülkelerde göçmenler konusunda algı ve tutumlar kimlik kaygıları, ekonomik kaygılar, toplumsal güvenlik kaygıları ekseninde geliyor. 2014 ve 2015 yılları Avrupa kamuoyunda göç konusunun en yoğun ele alındığı yıllar olarak kabul edilebilir.²

Göç Avrupa kamuoyunu polarize eden önemli konular arasındadır. Yakın zamanda Akdeniz'den

Avrupa'ya ulaşmaya çalışan göçmenlerin görüntüleri, felaketler sonucu göç yolu üzerinde hayatını kaybeden, Avrupa kıyılarında filikalarda gemilerde son derece kötü insani olmayan koşullarda bekletilen insanların dramları kadar göçmenlerin ne derece büyük bir tehdit olduklarına dair medyada verilen siyasi demeçler Avrupa kamuoyunun polarize etmekte ve Avrupa demokrasileri açısından bir paradoks ortaya koymaktadır.³ Özellikle Avrupa'da yükselen popülizm tartışmalarının, yabancı düşmanlığının ve dış-gruplara yönelik önyargıların bir öznesi olarak kamuoyunda var olan göçmen tutum ve davranışlarının siyasi açıdan önemi tartışmasız ortadadır. Bu çalışma, Avrupa kamuoyunda göçmen krizi nasıl algılanıyor sorusuna Transatlantik Eğilimler Araştırması (TEA) (2013 ve 2014) verileriyle cevap arayarak, Avrupa demokrasilerinde kamuoyu tercihlerinin göç politikalarına ve siyasi mücadeleye de nasıl bir zemin oluşturabileceğine dair bir siyasi öngörü sunmaya çalışmaktadır.

AB üyesi göçmen kabul eden ülkeler arasında ülke nüfusuna kıyasla en yüksek göçmene ev sahipliği yapan ülke İsveç'tir (toplam nüfusun %16'sı göçmenlerden oluşur). İsveç'i İspanya (%13,8), Birleşik Krallık (%12,4) ve Almanya (%11,9) takip etmektedir. İtalya ise AB üyesi ülkeler arasında en yoğun AB dışından gelen göçmenlere ev sahipliği yapmaktadır. İtalya'ya gelen toplam göçmen nüfusunun %65,5'i AB-dışı ülkelerden ve özellikle çatışma-yoğun coğrafyalardan gelmektedir.

TEA'nın kapsadığı ülkelerde göçmen gruplarının büyüklükleri konusundaki algılar Eurostat'ın verileri ile örtüşmediği görülmektedir. İngilizlerin %55'i ülkede "çok fazla" yabancı olduğunu ifade ederken aslında toplam nüfusun %12,4'ü göçmenlerdir. Öte yandan çok kalabalık bir göçmen nüfusa ev sahipliği yapan İsveç'te bu kanıda olanlar %25 oranında kalmaktadır (Tablo 1). Tablo 1'de incelenen Kamuoyunda algılanan büyüklüklerle göçmenlere dair reel sayılar arasındaki ilişki incelendiğine kamuoyunun daha fazla göçmen olduğunu düşündüğü söylenebilir.

² Bkz. www.ecfr.eu/specials/mapping_migration (erişim tarihi 22 Mayıs 2019).

³ Freeman1995; Cornelius veRosenblum2005: 104-6; Money 2010; Thränhardt1995.

⁴ Freeman1995; GivensveLuetke2005;Thränhardt1995.

⁵ Bkz. Eurostat 2013, http://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/images/f/f5/Immigration_by_citizenship%2C_2013_YB15.png (erişimtarihi 18 Mayıs 2019).

Tablo 1.Göçmenlerin sayıları ilgili gerçek ve algılanan büyüklükler

	Çok Fazla	Ne Çok Fazla Ne Az	Az	Göçmenlerin toplam nüfustaki oranı (%) ¹
Birleşik Krallık	55%	31%	13%	12,4
İtalya	43%	39%	18%	9,4
Portekiz	40%	50%	10%	8,4
Fransa	40%	44%	15%	11,6
Hollanda	38%	35%	27%	11,7
İspanya	29%	33%	38%	13,8
İsveç	25%	52%	23%	15,9
Almanya	21%	59%	20%	11,9
Polonya	12%	46%	43%	1,7
Romanya	8%	29%	63%	0,9
Slovakya	5%	40%	55%	4,7

Kaynak: TEA 2013

Soru: "Genel olarak, başka bir ülkede doğmuş ama ülkenizde yaşayanların sayısı hakkında ne düşünüyorsunuz?"

¹Kaynak: http://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/images/f/f5/Immigration_by_citizenship%2C_2013_YB15.png (Eurostat 2013)

TEA 2014'te Avrupalılara AB-içi ve AB-dışı göçmenler ile ilgili kaygılarını da gözlemledi. Portekiz haricinde araştırmaya katılan tüm ülkelerde kamuoyunda AB-dışı göçmenlere yönelik kaygıların daha yüksek olduğu ortaya çıkmaktadır. Tablo 2'de gösterildiği gibi Yunan kamuoyunda AB-dışı göçmenlere dair kaygı-

lar(%84)AB-içi göçmenlere yönelik kaygıların (%46) yaklaşık iki katıdır. Öte yandan en yoğun göçmen nüfusuna ev sahipliği yapan İsveç'te kamuoyunun diğer AB üyesi ülkeler arasında en düşük kaygı düzeyinde olduğu gözlenmektedir.

Tablo 2.AB-içinden ve AB-dışından göçmenlere yönelik kaygılar (2104) (%)

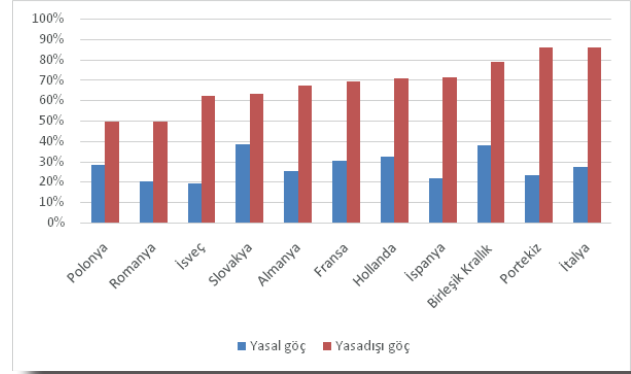
	AB-içinden göç		AB-dışından göç	
	Kaygılı	Kaygılı değil	Kaygılı	Kaygılı değil
Portekiz	64	36	62	38
Birleşik Krallık	52	48	55	45
İspanya	51	49	53	47
Hollanda	50	50	59	41
Yunanistan	46	55	84	16
Fransa	45	55	61	40
İtalya	45	55	73	27
Almanya	30	70	50	51
Polonya	26	75	42	58
İsveç	17	83	30	70

Kaynak: TEA2014

Soru cümlesi: (a) AB-içinden (b) AB-dışından gelen göçmenler ile ilgili kaygılı mısınız?

Göçmenler ilgili algının bir başka ayağı yasal ve yasadışı göçmenler ile ilgili farklılıktır.⁶ Avrupa'ya gelen göçmen ve mültecilerin hukuki statüleri ev sahibi toplumlarda algı ve tutumlarda ne derece ve ne yönde etkilidir? Şekil 1'de görüldüğü gibi Avrupa kamuoyu gözle görülür bir şekilde yasadışı göçmenlerle ilgili daha kaygılıdır (ortalama %68 yasadışı göç kaygısına karşılık %28 yasal göçmen kaygısı).

Şekil 1. Yasal ve yasadışı göçmenlere yönelik "kaygı" (%)

Kaynak: TEA2013

Soru: (a) Yasal (b) yasal olmayan göç ile ilgili kaygılı mısınız?

TEA 2014 araştırması bulgularına göre Avrupalıların göçün en önemli nedeni konusunda farklı görüşleri olduğu gözlenmektedir (TEA 2014). Genel olarak Avrupa'ya göçün ilk nedeni "çalışma" olarak ifade edilirken Fransa ve Hollanda'da "sosyal olanaklardan faydalanmak" İsveç'te ise "iltica talebinde bulunmak kanaati öne çıkıyor. Böylece aslında Avrupa kamuoyunda göçmenlerin Avrupa'ya ekonomik ve sosyal yardım beklentileri ile geldikleri fikri ağır basarak göçün arkasında faydacı beklentiler olduğu algısı ortaya çıkıyor (Tablo 3).

Tablo 3. Göçün nedenleri (2014) (%)

	Aile birleşimi	İltica	Sosyal yardım	Çalışmak	Okumak
Almanya	3	23	26	45	4
Fransa	6	13	42	36	4
İspanya	2	11	23	63	1
İtalya	9	30	15	45	2
Birleşik Krallık	3	6	40	46	6
Hollanda	7	25	41	23	5
Portekiz	8	8	21	51	12
Polonya	10	20	10	51	10
Yunanistan	4	29	8	59	1
İsveç	12	50	15	19	3

Kaynak: TEA2014

Soru: "Sizce göçmenlerin ülkenize gelme nedeni nedir?"

Göçmen algısı ile ilgili faydacı yaklaşımlar -kültürel kimliksel yaklaşımlar ayrımı ne derece hâkim Avrupa kamuoyunda?

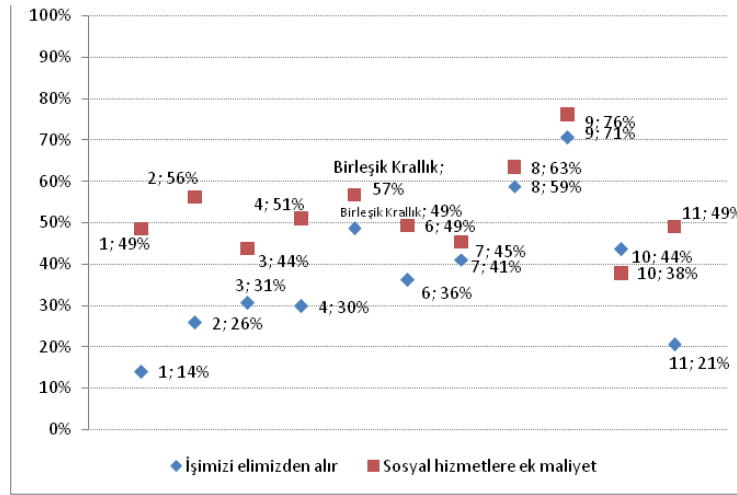
Avrupa'ya gelen göçmenler ile ilgili Avrupa kamuoyunda hâkim kanıyı kısaca özetlemek gerekirse Avrupa'da fazla sayıda göçmen olduğu ve bu göçmenlerin çoğu sosyo-ekonomik beklentilerle Avrupa'ya geldiği kanısı hâkimken Avrupalıların net bir şekilde yasadışı göçmenleri istemedikleri gözlenmektedir. Bu algının işaret ettiği temelde yatan kaygıların sosyo-ekonomik kaynakları göçmenlerle paylaşmayı ne derece istedikleri konusu daha derinlemesine bir incelemeyi de gerektiriyor. Özellikle ekonomik açıdan türbülanslı bir dönemden geçen Avrupa ülkelerinde göçmenlerin zihinlerde bu şekilde kodlanıyor olması siyasi karar alıcılar için önemli bir gösterge olarak kabul edilmeli. Avrupalı seçmenlerin tercih ve algılarının gerek AB düzeyinde gerekse ulusal genel ve yerel düzeyde seçimler için yadsınamaz bir öneme sahip.

Göçmenler ev sahibi toplum için sosyo-ekonomik ve kültürel-kimliksel meydan okumaları da beraberinde getirmektedir. Ev sahibi toplumun üyeleri sahip oldukları kaynakları genelde paylaşmak istemediklerinden göçmenler onlar için bireysel ev ekonomilerine ve dahi makro ekonomik kaynaklara ayrılacak zenginlik ve kaynaklardan paylaşmak zorunda kalacakları birer rakip olarak kabul edilir. Bunlar McLaren'ın da tanımladığı "gerçekçi" (materyalist) tehditler ile ilgili algılardır ve ev sahibi toplum göçmenlere bu kaygılar

sonucu düşmanca davranışlar sergileyebilir.⁷ Bu kaygılar yaşanmakta olan Avrupada mavi yakalılar, yaşlılar ya da iş piyasasında düşük maaşlarla çalışmaya gönüllü, genç göçmenlere karşı tehdit algısını daha da kuvvetlendirmektedir⁸ Tehdit algısının bir diğer önemli nedeni kültürel erozyon ile ilgilidir. Ev sahibi toplumun kültürel değerlerine yönelik tehdit algısı göçmenlerin – özellikle de aşına olunmayan başka etnik, dinsel ve kimlik değerlerine sahip coğrafyalardan gelenleri – ev sahibi toplumun değerler sistemine uygun ve uyumlu olmadığı düşüncelerinden yola çıkmaktadır. Bunlara sembolik tehditler de denilebilir.⁹ "Öteki" olarak kabul edilen yeni gelenlerin sosyal entegrasyonu ve görünürlüğünden kaynaklanan kaygılar yabancı düşmanlığına kadar gidebilir.¹⁰

Avrupa ekonomileri 2000'lerde ekonomik krizlerden önemli ölçüde zarar gördüler, Avro Bölgesi'nde daralma gözlemlendi. Ekonomik kaygılar Avrupalılar için özellikle göç akınları bağlamında kaygıları da beraberinde getirdi. Makro büyüklükler ve ulusal ekonomik kaynakların paylaşımı konusunda Fransız, Alman, İtalyan, İsveç ve İngiliz kamuoyunda göçmenler sosyal gelir ve kaynak dağılımı açısından bireysel ekonomik kayıp kaygısına kıyasla büyük bir sorun olarak kabul edilirken, Portekiz, Slovakya, Romanya gibi daha az göçmen nüfusuna sahip ülkelerde gerek makro gerekse bireysel ekonomik tehditler arasında çok fark olmadığı ortaya çıkmaktadır (Şekil 2). Ekonomik kaygıların en yoğun olarak gözlemlendiği ülkeler Slovakya ve Polonya'dır.

Şekil 2.
Göç ve ekonomik kaygılar

Kaynak: TEA 2013

Soru: (a) Sizce göçmenler sosyal hizmetlere bir yük mü? (b) Sizce göçmenler yerleşik nüfusun işlerini ellerinde alıyor mu?

Not: "katılıyorum" cevapları gösterilmektedir. "Bilmiyorum" cevapları dahil değildir.

⁷ McLaren 2002: 557; 2003: 915.

⁸ Lutz vd.2003, 1991–1992.

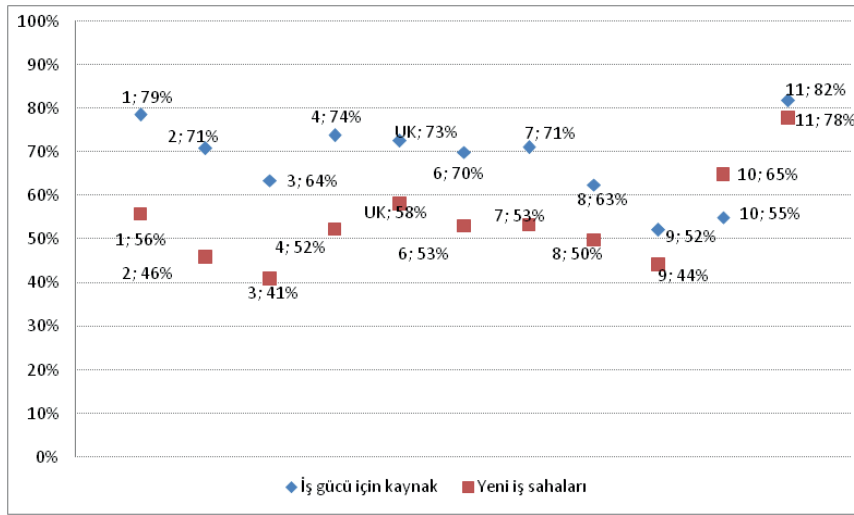
⁹ Carey2002; McLaren, 2002; 2003: 917

¹⁰ Canan - Sokullu ve Kentmen 2011: 111.

Öte yandan göçmenler ev sahibi toplum ve ülkelere ekonomik katılar da sağlamaktadır. Özellikle yeni iş sahaları ve işletmeler kurarak ya da işgücü açığını kapatarak. Göçmenlerin sağladığı ekonomik fırsat ve faydalar ile ilgili hakim kanı Şekil 2’de ortaya konan negatif kaygılara kıyasla daha kuvvetli. TEA araştırmasının ortaya koyduğu gibi Avrupalılar – özellikle de daha yoğun göçmen nüfusa sahip ülkelerde – göçmenlerin ekonomik açıdan ev sahibi topluma ve ekonomilere daha fazla katkıda buldukları gözlenmektedir. Diğer bir ifadeyle kaygılar beklentilerden daha seyrektr (Şekil 3).

Kültürel kaygılar fırsatlarla kıyaslandığında Avrupalıların sembolik olarak göçmenlerin Avrupa kültürüne, ulusal kimliğe yaptığı katkıyı ifade ettikleri ortaya çıkıyor. Özellikle yoğun olarak göçmen nüfusu barındıran Avrupa ülkelerinde (İsveç %86, Almanya %76, Birleşik Krallık %71 vb.) göçmenler ev sahibi toplum için kültürel bir zenginlik sağladığı görüşü ağır basıyor. Fakat yine aynı şekilde – daha düşük bir oranda olsa da- bu ülkelerde göçmenleri sembolik olarak tehdit görenlerin oranı daha küçük göçmen nüfuslara ev sahipliği yapan ülkeler kıyasla daha yüksek kalıyor (Şekil 4).

Şekil 3. Göç ve ekonomik fırsatlar

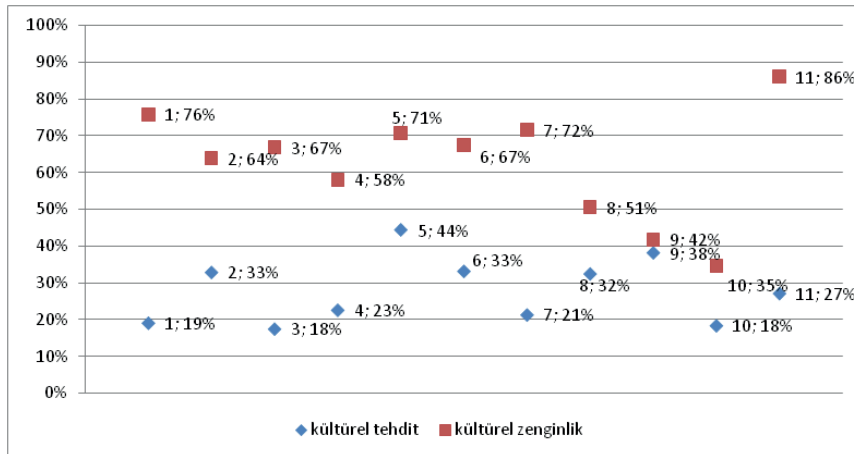

Kaynak: TEA 2013

Soru: (a) Sizce göçmenler yeni iş sahaları ve imkanları yaratıyor mu? (b) Sizce göçmenler işgücü arzını arttırıyor mu?

Not: “katılıyorum” cevapları gösterilmektedir. “Bilmiyorum” cevapları dahil değildir.

Şekil 4. Göçmenlerin sembolik değeri

Kaynak: TEA 2013

Soru: (a) Sizce göçmenler kültürümüze tehdit mi? (b) Sizce göçmenler kültürel olarak bizi zenginleştiriyor mu?

Not: “katılıyorum” cevapları gösterilmektedir. “Bilmiyorum” cevapları dahil değildir.

Göçmenlerle ilgili tehdit ve fırsat algıları incelendiğinde ortaya çıkan tablo şöyle özetlenebilir. Göçmenlerin ekonomik ve kültürel fırsat ve faydalarına dair algılar maliyetlerine göre algılardan daha hâkim. Diğer bir ifadeyle göçmenler bir tehditten ziyade fayda yaratan ekonomik ve kültürel değer olarak kabul ediliyor. Bu kanı daha fazla göçmen alan ülkelerde diğerlerine göre daha yoğun. Avrupada göçmenler ile ilgili algılar mikro determinantlar kadar makro bağlamsal determinantlarla da açıklanması gereken bir olgu.

Özellikle Avrupalı seçmenin göçmenler üzerinden geliştirilen ve yürütülen siyasi tartışmalarında liderlerin verdikleri mesajları giderek göçmen ve yabancı karşıtlığı üzerinden kodladığı yadsınmaz bir gerçek. Örneğin, İtalyan siyasetinde son birkaç yıldır, alışılmadık derecede göçmen karşıtı söylemlerle siyasi gücünü arttırmış olan sağ popülist hükümet kamuoyunda giderek artan bir etki yaratmaya başlamış, bu da çok yakın zamanda gerçekleşmiş olan Avrupa Parlamentosu seçimlerinde çarpıcı bir şekilde gözlenmiştir. Benzer siyasi kazanımlar diğer AB üyesi ülkelerdeki sağ ve sol popülist partilerde ve seçmenleri üzerindeki göçmen karşıtlığı bağlamında söylenebilir. Özetle göçmen-karşıtlığı üzerinden geliştirilen siyasi söylemlerin seçim sonuçlarına da bakıldığında etkileri oldukça net ortaya çıkabilir. Siyasi partiler bu konuyu adeta sömürerek seçmen nezdinde yabancı karşıtlığını körüklemekte ve bunda da gözle görülür başarılar kaydetmektedir. Özellikle, sağ partiler ekonomik kaynakların zoraki paylaşımı, toplumsal güvenliğe yönelttikleri tehditler gibi kaygılar yaratarak çeşitli nedenlerle ve farklı coğrafyalardan Avrupa'ya gelmeye çalışan göçmen akınlarının son yıllarda daha da sistematik bir şekilde önünü kesmeye çalıştıkları söylenebilir.

Avrupa kamuoyunda göçmen algısı aslında beraberinde korku ve kaygılarla birlikte evrensel değerlerin gerekliliği olan birlikte yaşam olgusu ve haklar, dolayısıyla kültürel kazanımları da getirmektedir. Eğer bir zihinsel krizden bahsedecek olursak bu algı kaygı-fayda ekseninde çeşitlilik göstermektedir. Kuşkusuz, küresel tehditler ve meydan okumalar da Avrupalıların kaçamayacakları endişeleri alevlendirmektedir. Komşu coğrafyalarda meydana gelen ve bir türlü sonu gelmeyen

çatışma ve savaşlar Avrupa'ya gelecek yeni göç akınlarının en temel nedeni olarak kalmaya devam edecektir. Öte yandan çatışmaların bir sonucu olan göç Avrupada önu kesilmeyeceğe benzer siyasi popülizmin kaçınılmaz bir nedeni olacak ve algılanan göç ve göçmen krizi daha da derinleşecektir. Akdeniz havzasının geneli düşünöldüğünde kronikleşmiş göç yollarının ıslahı daha etkili kompozit bir AB dış politikasını da daha elzem kılmakta Avrupa'nın askeri olamasa da ekonomik ve normatif bir güç olarak çatışma çözümlemesinde daha etkili rol alması gerekliliğini ortaya koymaktadır. Özetle, Avrupalı'nın zihnindeki "göç krizi" içinde yaşadığı siyasi düzeneğin – ulusal ve ulusüstü- yüzleşmek zorunda kaldığı "göç krizi" ile eş zamanlı ve eş güdümlü olarak gelişmekte ve evrilmektedir.

Kaynakça

- Budge, I. ve Farlie, D.J. (1983) *Explaining and Predicting Elections: Issue Effects and Party Strategies in twenty-three Democracies*, London: George Allen.
- Canan-Sokullu, E. (2019) "How Blurred is European Public Opinion on Legal versus Illegal Immigrants?" *Journal of Contemporary European Research* 15(1): 4-20.
- Canan-Sokullu, E. S. ve C. Kentmen (2011) "Public Opinion Dimension: Turkey in the EU?: An empirical analysis of European public opinion on Turkey's protracted candidacy" in Cakir, A. E. (ed) *A Sisyphean Story: Fifty Years of EU-Turkey Relations (1959-2009)* London: Routledge: 105-131
- Carey, S. (2002) "Undivided Loyalties: Is National Identity an Obstacle to European Integration?" *European Union Politics*, 3(4): 387-413.
- Cornelius, W.A. ve Rosenblum, M.R. (2005) 'Immigration and Politics', *Annual Review of Political Science*, 8: 99-119.
- Freeman, G.P. (1995) 'Modes of Immigration Politics in Liberal Democratic States', *International Migration Review*, 29(4): 881-902.
- Givens, T. ve Luedtke, A. (2005) 'European Immigration Policies in Comparative Perspective: Issue Salience, Partisanship and Immigrant Rights', *Comparative European Politics*, 3: 1-22.
- Lutz, W. O'Neill, B. C. ve Scherbov, S. (2003) "Europe's Population at a Turning Point", *Science*, 299(5615): 1991-1992.
- McLaren, L.M. (2001) 'Immigration and the New Politics of Inclusion and Exclusion in the European Union: The Effect of Elites and the EU on Individual-Level Opinions Regarding European and non-European Immigrants', *European Journal of Political Research*, 39: 81-108.
- McLaren, L. M. (2002) "Public Support for the European Union: Cost/Benefit Analysis or Perceived Cultural Threat?" *Journal of Politics* 64(2): 551-66
- McLaren, L. M. (2003) "Anti-Immigrant Prejudice in Europe: Contact, Threat Perception, and Preferences for the Exclusion of Migrants", *Social Forces*, 81(3): 909-36.
- Money, J. (2010) 'Comparative Immigration Policy', in R.A. Denmark and R. Marlin-Bennett (eds) *The International Studies Association Compendium Project - Sample Essays*, Wiley-Blackwell Publishing. Online, available at: www.isacomps.com/info/samples/comparativeimmigrationpolicy_sample.pdf (accessed 30 March 2016).
- Sniderman, P.M., Peri, P., de Figueiredo, R.J.P. Jr. ve Piazza, T. (2000) *The Outsider. Prejudice and Politics in Europe*, Princeton, NJ: Princeton University Press.
- Thranhardt, D. (1995) "The Political Uses of Xenophobia in England, France and Germany", *Party Politics*, 1(3): 323-45.